

ISTORIJA ANESTEZIOLOGIJE U SRBIJI

Dragan Vučović

O počecima anestezije na teritoriji Srbije ima malo podataka sve do Prvog svetskog rata. U dalekoj istoriji poznat je jedan spis o životu Svetog Save u kome se opisuje jedno od "čuda" svetitelja. Za vreme izgradnje manastira Žiće jedan radnik je pao sa skele i nije pokazivao znake života. Sv. Sava je odneo mladića u oltarski deo manastira i masirao ga po grudima i ljubio u usta. Pri tom se i Bogu obraćao i molio ga za spas nedužnog radnika. Mladić je oživeo i opis tog događaja može da asocira na mere oživljavanja. To bi, međutim bio ipak preterano smeo zaključak.

Prvi podaci o modernoj anesteziji na ovim prostorima datiraju iz spisa Zemunske bolnice krajem devetnaestog veka i to iz operativnih protokola. Protokol su vodile časne sestre, jer je bolnica bila pod patronatom katoličke crkve. Tako je u jednom takvom protokolu iz 1896 godine pronađeno da su operacije vršene u etarskoj anesteziji.

U ratovima između 1912. do 1918. godine u vojnim poljskim i stacionarnim bolnicama vršene su manje ili više opsežne hirurške intervencije pod anestezijom. Godine 1931 je dr Mihajlo Petrović u Vojno - sanitetskom glasniku objavio kako je izvođena anestezija u ratnim uslovima. U tom članku on opisuje izvođenje anestezije etrom i ciklopropanom, pomoću Bojlove mašine i vaporizatora.

U Drugom svetskom ratu, u jedinicama savezničkih armija intravenska anestezija barbituratima kratkotrajnog delovanja ušla je u rutinsku primenu paralelno sa inhalacionom i lokalnom metodom anestezije.

U jedinicama narodnooslobodilačke vojske u

tom periodu uslovi su bili daleko nepovoljniji. Nije bilo ni jednog anesteziologa, a nisu postojala ni sredstva za anesteziju. U tom periodu se veliki broj zahvata (prema nekim podacima čak i 93%) izvodio bez ikakve anestezije. Pojedini hiruzi bili su vični davanju lokalne infiltracione anestezije i kada je bilo lokalnih anestetika, tada su ih upotrebljavali.

Sve do 1945. godine u Srbiji, odnosno Jugoslaviji nije bilo kvalifikovanog lekarskog personala za izvođenje anestezije. Anesteziju su izvodili bolničari, ili medicinske setre, ili lekari na specijalizaciji hirurških grana.

Godine 1945. je Ser Harold Gils, jedan od prvih saradnika Ser Vinstona Čerčila shvatio da u okviru UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) treba u Jugoslaviju da pošalje grupu plastičnih hirurga i anesteziologa. Razlog za to su bili brojni deformiteti stanovništva posle ratnih razaranja i tada je u Beograd stigla grupa lekara sastavljena od plastičnih hirurga, anesteziologa, stomatologa, instrumentarke, dve sestre na odeljenju, pomoćne sestre u operacionoj sali i stomatološke sestre. Ideja je bila da zajedno sa mladim lekarima i sestrama rade na tom poslu i da omoguće nesmetan rad i posle svog odlaska iz Beograda.

Bolnica u koju su tada došli bila je tzv. Bolnica trgovačke omladine, zadužbina porodice Kiki, kasnije poznata kao klinika, odnosno centar za plastičnu i rekonstruktivnu hirurgiju u Zvečanskoj ulici. Bolnica tada nije radila, a bila je pod jurisdikcijom Vojne bolnice u Beogradu. Grupa mladih entuzijasta je iskoristila deo opreme koja je već u bolnici postojala i deo opreme koja je iz jedne engleske bolnice u Italiji bila poslata u Beograd.

Postojeća oprema u bolnici je bila:

Bojlov aparat za anesteziju, upotrebljavan za vreme I svetskog rata

Bojlov, moderniji aparat sa apsorberom Oksfordski vaporizator.

Od lekova su u bolnici našli:

Tiopenton u dovoljnim količinama

Kurare u dovoljnim količinama

Etar - iz domaćeg snabdevanja

Kisonik - iz domaćeg snabdevanja

Prokain 1% - iz domaćeg snabdevanja

Azot oksidul, koji jeste bio problem jer su prazne boce morale da se šalju u Veliku Britaniju, da se tamo pune.

Dr Patrik Šeklton je prvi anesteziolog koji je došao u Beograd i ostao godinu dana, kao šef ekipe lekara i tehničara. Zajedno sa dr Dejvisom ostavio je neizbrisiv trag u srpskoj, odnosno jugoslovenskoj anesteziji. Kasnije su obojica odlikovani od britanske Kraljice za svoj misonarski rad u Jugoslaviji i postigli veliki stručni ugled u svojoj zemlji.

Dr Šeklton je organizaciono, administrativno i u pogledu opreme sredio odeljenje anestezije BTO a i udario temelje za specijalizaciju iz anestezije. To je bilo vreme kada je trebalo afirmisati opštu anesteziju, pre svega u samoj bolnici. Hirurzi koji su došli iz rata su na terenu davali lokalnu anesteziju za sve vrste operativnih zahvata i nisu bili spremni da prihvate nov pristup. Nesporazumi sa njima bili su i u pogledu davanja infuzionih rastvora. Na više primera je dr Šeklton uspeo da dokaže da je anesteziološki pristup po pacijenta bezbedniji. Dr Šeklton je takođe obezbedio literaturu, jer u to vreme nije postojao ni jedan udžbenik iz anestezije. Dr Šeklton je u cilju afirmacije struke i pisao. Tako je u Sanitetkom pregledu br.2 iz 1946. godine on objavio rad pod naslovom "Najnovije iskustvo u anesteziji" u kome je dao dalje osnovne smernice u razvoju anesteziološke službe.

Dr Dejvis koji ga je zamenio sledeće godine, mnogo je učinio na afirmaciji struke. Zajedno sa tehničarom i neophodnom opremom odlazio je i u druge bolnice demonstrirajući moderne anesteziološke tehnike. Zatim otkrio je da jedna bolnica u Mariboru kao uzgredni proizvod produkuje amonijum karbonat, iz koga se uz određeni tehnološki postupak može dobiti azot oksidul. To svoje otkriće prestavio je jugoslovenskim vlastima i nekoliko godina kasnije je kupljena oprema za proizvodnju azot oksidula. Tako je Jugoslavija postala prva zemlja

južno od Velike Britanije koja je proizvodila ovaj gas. Dr Dejvis je takođe utemeljio i službu transfuziologije na nacionalnom nivou po ugledu na britansku službu transfuzije.

Druga, možda i najznačajnija misija obojice lekara bila je obuka naših medicinskih kadrova. To je bilo vreme neposredno posle rata, koji je bio naročito surov na teritoriji Jugoslavije i odneo je oko 10% populacije. Jugoslovenski lekari bili su izolovani sve to vreme i nisu pratili nova saznanja iz domaće medicine. Budući sledbenici nove specijalizacije mogli su se naći u sasvim mladim lekarima željnim znanja i novih metoda u medicinskoj praksi.

Tadašnji načelnik sanitetske uprave JNA, general Gojko Nikoliš, vizionarski je prepoznao značaj ove, za nas nove medicinske grane, kao i njen značaj za budući razvoj vojnog saniteta. Odmah je iskoristio ponudenu priliku i ovoj ekipi anesteziologa iz Velike Britanije ponudio nekoliko mladih vojnih lekara.

Najznačajnije ime od tih mladih lekara bilo je Severa Kovačeva, koji se rano opredelio za anesteziju i postao prvi kvalifikovani lekar iz te oblasti u Srbiji. Dr Kovačev je ostao uz obojicu anesteziologa sve vreme dok su bili u Beogradu i od njih preuzeo odgovornost za obuku još mladih kadrova na polju anestezije.

Po rečima dr Kovačeva zahvalnost engleskim učiteljima je i zbog toga što "su nam preneli saznanje o novijim isparljivim anestetičkim sredstvima kao što su diviniletar i trihloretilen, o gasovitim anestetičkim sredstvima kao što su azotoksidul i ciklopropan. Naučili su nas endotrahealnoj intubaciji, ukazali nam i objasnili važnost oksigenacije i eliminacije ugljendioksida u toku anestezije, a takođe i sve postoperativne potrebe bolesnika. Time smo zakoračili u doba savremene hirurgije i anestezije, koja je to omogućila, a etar je posle sto godina skinut sa pijedestala isparljivih anestetičkih sredstava."

Samo godinu dana po odlasku dvojice Engleza iz Beograda, dakle 1947. u našoj zemlji je anestezijologija ozakonjena kao samostalna specijalistička grana, a godine 1948 su održani prvi specijalistički ispiti u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu. Prvi specijalista anesteziolog bio je dr Sever Kovačev. Dr Kovačev je uspešno nastavio sa edukacijom mladih kadrova i negde 1960 godine se demobilise, odlazi u Novi Sad, gde dobija mesto profesora Anestezije. Bio je jedan od utemeljivača novosadskog Medicinskog fakulteta i u Novom Sadu je ostao četiri godine

Krajem 1963 odlazi u Kanadu, u Montreal, gde nastavlja profesorsku karijeru na čuvenom Magill univerzitetu u Royal Victoria bolnici. Kasnije prelazi u Njujork, gde takođe kao profesor, završava karijeru. Od tada pa sve do smrti, dr Kovačev je svega jedanput bio u Beogradu, na prvom seminaru nazvanom Anglo-srpski dani anestezije, koji je održan 1988 godine.

Prof. Sever Kovačev preminuo je 1991 godine u Njujorku.

Pored Šekltona, Dejvisa i Kovačeva četvrti iz grupe stvarnih utemeljivača srpske anestezilogije je i prof.dr Predrag Lalević. Predrag Lalević je rođen 1927 godine. Položio je specijalistički ispit godine 1955. pošto je prošao obuku kod prof. Severa Kovačeva. Usavršavao se u Kopenhagenu i na Mejo klinici u Njujorku. Predrag Lalević je od početka svog lekarskog rada do penzije bio načelnik odeljenja anestezije u bolnici dr Dragiša Mišović u Beogradu. Napor Predraga Lalevića da unapredi nivo znanja lekara i afirmiše struku ne proteže se samo na njegov radni vek, već traje i do današnjeg dana, i ako je formalno on u penziji skoro dvadeset godina.

Za docenta je izabran 1966. i tako postao prvi nastavnik iz anestezilogije na medicinskom fakultetu u Beogradu.

Prof. Lalević se naročito bavio edukacijom i za taj period razvoja medicinske nauke kod nas je imao je neprocenjiv značaj za mlade specijalizante. To je još uvek bilo vreme kada nije postojalo literature na srpskom jeziku. Kao prvi značajni doprinos edukaciji prof. Lalević je uveo seminare, koji su se održavali jedanput nedeljno i koji su neprekidno trajali od 1956. do 2004 godine. Ti seminari postojali su kao redovna praksa jedino u okviru specijalizacije iz anestezilogije i predstavljali su preteču dvosemestralne nastave, koja je mnogo kasnije uvedena kao obaveza za sve medicinske specijalnosti.

Sledeći značajan korak bilo je izdavanje univerzitetskih udžbenika, od kojih se četiri smatraju kapitalnim za našu specijalizaciju. Po prvi put su specijalizanti imali dostupnu literaturu na srpskom jeziku. Pored udžbenika anestezilogije, prof. Lalević je i dva puta izdao pomoćne udžbenike pod nazivom "Kardiopumonalna i cerebralna reanimacija".

Pionirski rad prof. Lalevića pratile su i nedaće. Naime, tada, još u ranom periodu naše struke anesteziju su praktikovali i medicinski tehničari, obučeni za anestezičare u Vojnoj bolnici u Beogradu.

Mladi profesor, tek došao sa Mejo klinike video je u tome opasnost za pacijente, jer je nivo znanja tehničara bio nepotpun i, budući da je već postojao zakon, po kom su anesteziju mogli da daju jedino za to kvalifikovani lekari, on je na jednom uglednom skupu univerzitetskih profesora izjavio da je anestezilogija u najtežoj situaciji jer se njome bave i nelekari koji su nekompetentni za ovaj odgovoran posao. Godine 1966. je Udruženje anestezičara tužilo profesora za krivično delo klevete. Suđenje je trajalo dve godine i imalo je više ročišta. Presudom Okružnog suda je prof. Lalević oslobođen optužbe. Predsednik veća je u obrazloženju presude naglasio „okrivljeni je, prema mišljenju suda imao pravo da posao anestezičara nazove nestručnim i nekvalifikovanim, s obzirom da taj posao treba da obavljaju lekari specijalisti, a što je okrivljeni u konkretnom slučaju i učinio“.

Ovo suđenje je štampa budno pratila i presuda je imala veliki odjek. Posle toga su u novinama počeli da se pojavljuju konkursi za lekara specijalistu anesteziologa ili lekara za specijalizaciju.

Anestezilogija je, zahvaljujući prof. Laleviću stekla i veliko društveno i državno priznanje. Naime, tih godina je bio uvršten u konzilijum lekara koji su brinuli o zdravlju Josipa Broza Tita. U tom Konzilijumu profesor je ostao sve do smrti Predsednika.

Tako je profesor Lalević (tada još uvek u zvanju docenta) kao jedini nastavnik anestezilogije na Medicinskom fakultetu u Beogradu, postigao veliko priznanje za našu struku i našu školu i to, u još mladim danima razvoja anestezilogije.

Paralelno sa razvojem anestezilogije kao kliničke discipline, utvrđivanjem kurikulumuma za specijalističko kruženje, edukativno i naučno napredovanje struke, počela su da se osnivaju i strukovna udruženja lekara anesteziologa. Prvo takvo udruženje bila je Sekcija anesteziologa pri Srpskom lekarskom društvu. Osnivačka sklopština je održana 17. maja 1958. godine kada je jedna polovina članova sekcije ušla u upravu sekcije. To je nastalo zbog toga što je, zajedno sa specijalizantima, ukupno bilo deset anesteziologa. Po statutu SLD, deset lekara je bio minimum da se sekcija može osnovati. Za predsednika je, naravno, izabran prof. Sever Kovačev.

Ubrzo zatim, dr Kovačev je želeo da, kao i u drugim evropskim zemljama organizuje udruženje anesteziologa za teritoriju čitave zemlje, dakle jugoslovensko. Taj pokušaj, na žalost nije urodio plodom i sa njegovim odlaskom u Kanadu, cela ideja je

doživela neuspeh.

Kamen temeljac jugoslovenskom udruženju su dali ponovo Patrik Šeklon i Rasel Dejvis kada su se na 4 svetskom kongresu anesteziologa u Londonu, godine 1968. sreli sa 26 jugoslovenskih anesteziologa i u razgovoru sa njima došli do ideje da je neophodno osnovati jugoslovensko udruženje. Udruženje je nastalo tako što su sve sekcije nacionalnih udruženja morale da se sa tim slože. Prvi predsednik jugoslovenskog udruženja bila je dr Olivera Radojković i prvi jugoslovenski kongres je održan u Beogradu godine 1969. Tada, u Londonu, je pokrenuto i pitanje nacionalnog časopisa i nagrade za izuzetan doprinos na polju anesteziologije. Ta nagrada se dodeljivala na kongresima svake četvrte godine i nazvana je medalja Ive Betinija. Ivo Betini je bio zadarski lekar u 19. veku koji je 1847. godine, neposredno po otkriću etra, izveo uspešno prvu inhalacionu anesteziju

Po statutu jugoslovenskog udruženja nacionalni kongresi su održavani svake četvrte godine u različitim republikama i tom prilikom je na skupštini udruženja menjano predsedništvo. Svake godine su održavani tzv. intersekcijski sastanci, takodje u različitim republikama i takav vid kontinuirane saradnje je trajao sve do 1990. god. Za taj period karakteristično je omasovljenje broja anesteziologa u celoj zemlji i otvaranje mesta za specijalističku nastavu kako teorijsku, tako i praktičnu. U Srbiji su osnovane katedre za posle diplomsku nastavu na svim medicinskim fakultetima. Najstarije katedre bile su na VMA i u okviru medicinskog fakulteta u Beogradu. Specijalistička nastava je do 1991. godine trajala tri godine, a tada je pravilnik o specijalizacijama objavljen u službenom glasniku SR Srbije br.46 od 1981. godine predvideo trajanje specijalizacije četiri godine. Sa takvom izmenom se specijalizacija u Srbiji poistovetila sa specijalizacijama u Hrvatskoj i Sloveniji. Godine 2010 je specijalizacija anesteziologije, reanimatologije i intenzivne medicine proširena na pet godina i to zahvaljujući preporuci UEMS-a. Na taj način je specijalizacija u Srbiji poistovećena se specijalističkim kurikulumima u Evropi.

Godine 1988. u Beogradu održan je prvi seminar pod nazivom Anglo - srpski dani anestezije. Ideja o ovakvoj vrsti simpozijuma imala je svoje istorijsko utemeljenje. Anestezija u Srbiji potekla je od dva engleska doktora koji su je usmerili u dobrom pravcu i u znak sećanja na tu činjenicu organizovan je

sastanak pod tim imenom. U organizaciji sastanka veoma je pomogao Džon Zoreb, predsednik svetskog udruženja anesteziologa, kome se ideja o memorijalnom skupu u Beogradu veoma dopala. Taj prvi sastanak protekao je vrlo uspešno i tom prilikom došlo je iz Velike Britanije šest veoma poznatih anesteziologa. Na tom prvom sastanku bio je i Sever Kovačev, koji je u njegovom radu aktivno učestvovao. Na žalost ubrzo zatim je i umro.

U vreme održavanja tog sastanka Patrik Šeklon je već bio umro, a Rasel Dejvis je bio vezan za aparat za hemodijalizu, jer je patio od nefroskleroze. Umesto dolaska u Beograd poslao je pismo sa uspomenu na svoje mladalačke "jugoslovenske" dane pune entuzijazma i lepih uspomena. U Beogradu je tada upriličena mala svečanost na VMA i Dejvis je odlikovan visokim odlikovanjem JNA. Umesto njegova odlikovanje je primio Džon Zoreb, njegov učenik koji ga je predao Dejvisu čim je stigao u London. Ubrzo zatim dobili smo fotografiju na kojoj se vidi kako u dvorištu svoje kuće Rasel Dejvis prima to visoko priznanje.

Godine 1989. je u Beogradu održan poslednji jugoslovenski kongres. Po statutu udruženja predsedništvo je prešlo na SR Hrvatsku, ali su skora ratna zbivanja u zemlji prekinula svu dalju komunikaciju.

Godine 1990. je održan drugi, po redu simpozijum Anglo - srpski dani anestezije, koji je takodje bio veoma posećen i veoma uspešan i to je, poslednji mirnodopski skup koji su anesteziolozi održali.

Devedesete godine su bile vrlo teške za sve u zemlji, pa i za anesteziologe i njihov stručni rad. Te godine karakterišu nestašice lekova, opreme, stručne literature, časopisa. Udruženje anesteziologa preživelo je značajnu transformaciju jer se svelo da udruženje dve republike - Srbije i Crne Gore. Sekcija anesteziologa je uredno radila i sakupljala lekare, mada je, zbog opšte depresije, koje su te godine nosile sa sobom, poseta tim sastancima bila više nego skromna. Stručni i naučni doprinos razvoju struke bio je gotovo ništavan, jer strane literature nije bilo. Izlaganja pojedinih autora svodila su se na lično iskustvo, često ratno ili iskustvo sa lekovima i opremom kojoj je prošao rok.

Uprkos tome, u tom periodu je univerziteska publicistika značajno napredovala.

Godine 1994. je urađen nov statut udruženja, koji je podrazumevao zajedničko udruženje dve članice novoformirane savezne države. Statut je ličio na stari statut udruženja, ali se sada predsedni-

štvo udruženja svakih četiri godine selilo iz jedne republike u drugu.

I te, veoma teške godine imale su svojih svetlih trenutaka. Nas nisu naši prijatelji iz Engleske zaboravili. Bez obzira na surovu politiku izolacije koju je Velika Britanija vodila prema Srbiji, ipak su u Srbiju raznim načinima stizali lekovi, potrošna roba i naše kolege odlazile su nesmetano u Veliku Britaniju na kraći ili duži boravak. U tim godinama je i nekoliko izvanrednih predavača bilo u Beogradu i zahvaljujući njima, bar za trenutak su se srpski anesteziolozi osetili kao deo sveta.

I nisu samo Englezi bili takvi. Firma Drager je, uprkos striktnoj zabrani kontakata sa Srbijom, izdatoj od strane nemačke vlade, donosila delove aparata u koferima, ili preko Makedonije uvozila nove aparate. Plaćanje je bilo ili odložno (znači posle rata) ili ga nije ni bilo.

Uprkos opštoj depresiji koja je vladala tih godina, nastavnici i saradnici Medicinskog fakulteta u Beogradu izdali su više značajnih udžbenika i pomoćnih udžbenika. U toj deceniji su izašle i dva kapitalna udžbenika (Intenzivna terapija i Anesteziologija). Obe knjige su odmah, po objavljivanju bile prihvaćene u većini republika bivše Jugoslavije. Ta decenija je bila karakteristična po tome što je započela živa publicistička aktivnost koja neprekidno traje sve do danas.

U tom periodu održan je jedan kongres anesteziologa u Srbiji (Vrnjačka Banja, 1998.) i na tom kongresu je udruženje prešlo u ruke anesteziologa Crne Gore.

Sledeći kongres je održan u Crnoj Gori (Cetinje, 2002.) i to je ujedno i poslednji savezni kongres koji je okupio anesteziologe iz dve republike. Po tada važećem statutu predsedništvo je ponovo prešlo u Srbiju.

Nekoliko godina nakon petooktobarskih dešavanja zdravstvo Srbije polako izlazi iz nemaštine. Bolnice, zahvaljujući pomoći iz inostranstva dobijaju sredstva za rad a normalizuje se i snabdevanje anestetičkim sredstvima i lekovima. Časopisi ponovo dolaze u zemlju. Raste interes za pohađanje kurseva i seminara na fakultetu.

Godine 2003. ponovo je pokrenut časopis, sada sa promenjenim naslovom. Umesto Anesteziologija Jugoslavica, časopis se zove Anestezija i intenzivna terapija. Takav pomak naišao je na topao prijem anesteziologa i časopis od tog vremena, sa pauzom od godinu dana, redovno izlazi dva puta godišnje.

Godine 2011 časopis je ponovo, delimično promenio naziv, tako što je dodat prefiks „srpski“ i što je naziv časopisa dvojezičan (Serbian Journal of Anesthesia and Intensive Therapy, skraćeno SJAIT).

Na sastanku predsedništva odlučeno je da se nastavi sa organizovanjem kongresa i Anglo - srpskih dana anestezije i da se na kongresu utvrdi nagrada za životno delo istaknutim anesteziolozima i mladim istraživačima. Tada je dogovoreno da se nagrada zove Medalja Severa Kovačeva i da se izdaje u dva oblika. Srebrnom za mlade istraživače i zlatnom za životno delo. I jednom i drugom odlukom predsedništvo je podržalo ideju istorijskog kontinuiteta srpske anestezije.

Početak dvehiljaditih predsedništvo je, uz pomoć farmaceutskih kuća platilo sve zaostale dažbine iz prethodnih godina i ponovo uvršteno u svetску federaciju i evropsku asocijaciju anesteziologa.

Godine 2004. organizovan je treći simpozijum pod nazivom Anglo-srpski dani anestezije. Za organizaciju tog simpozijuma nesebičnu pomoć je pružio dr Nil Soni, jedan od najvećih svetskih intenzivista. Nil Soni je postao naš glavni saradnik u organizovanju tih sastanaka, posle Džona Zoreba, koji je u međuvremenu otišao u penziju i ubrzo zatim i umro. Poznanstvo i prijateljstvo sa Nilom Sonijem datira još iz sredine devedesetih godina kada je posetio Beograd i održao dva značajna predavanja u centru "Sava". Taj sastanak je bio takođe vrlo uspešan i tada smo se dogovorili za sledeći, koji je održan 2008. godine. Tako se nastavio i kontinuitet u saradnji sa britanskim anesteziolozima u različitim okolnostima i vremenima. Prvi su bili Patrik Šeklton i Rasel Dejvis, pa Džon Zoreb i na kraju Nil Soni.

Četvrti sastanak održan je u znak sećanja na Džona Zoreba.

Sledeći kongres održan je 2006 godine. Taj kongres pratilo je niz administrativnih nedaća. Naime, te godine se na referendumu Crna Gora odvojila od Srbije i udruženje je kao savezna institucija dovedeno u pitanje. Zajedničkom odlukom vlada Srbije i Crne Gore sve savezne institucije došle su pod jurisdikciju Srbije i održanje, odlukom srpskog predsedništva formira konstitutivnu skupštinu i organizuje Udruženje anesteziologa i intenzivista Srbije. Sve se to dešavalo dva meseca pre održavanja Kongresa, i ta neizvesnost u vezi sudbine udruženja, pa samim tim i kongresa, činila je za organizatore veliki problem. No, sve se na kraju završilo uspešno.

Na Kongresu su bili svi značajniji ljudi iz evropskog i svetskog udruženja, bilo je oko 25 gostiju iz inostranstva i taj kongres označava pravi povratak srpske anesteziologije u evropske i svetske tokove. Na tom Kongresu je dodeljena prva zlatna medalja Severa Kovačeva za životno delo i to prof. Predragu Laleviću.

Od tog kongresa Srbija delegira svoje članove u sve evropske institucije, odnosno u Savet ESA, UEMS, CEEA. Udruženje preuzima odgovornost za organizovanje kontinuirane medicinske edukacije po uputstvu direktorijuma u Lilu i uspon i afirmacija udruženja rastu velikom brzinom.

Godine 2008. ustanovljen je godišnji sastanak anesteziologa Srbije, koji je prvo bio domaći, a zatim internacionalan u Nišu.

U okviru katedri za posle diplomsku nastavu iz anesteziologije u univerzitetskim centrima stalno se organizuju kursevi i seminari iz anesteziologije i intenzivne terapije.

Poslednji kongres održan je 2010. godine i predstavlja nastavak prethodnog. Stručni, zdravstveni, naučni i organizacioni život anesteziologa Srbije ušao je konačno u svoj stabilan period.

Svaki period imao je svoje uspehe u razvoju struke. Generacija kojoj autor ovog teksta pripada, je nasledila dobru anesteziju, i uz upotrebu novih tehnika i novih medikamenata održala nivo svetske anestezije. Doprinos te generacije bio je razvoj Intenzivne terapije, što se manifestovalo radom sa pacijentima u Jedinicama intenzivne terapije i dobrom školom pri katedrama iz anesteziologije. Nešto mlađa generacija od ove, odlazeće, razvija terapiju bola, koja se do sada nije razvila u punoj meri, pre svega zbog nedostatka lekara. Po svetskim kriterijumima i Urgentna medicina spada pod jurisdikciju anesteziologije. U pojedinim evropskim zemljama taj posao čak i rade anesteziolozi. Kod nas na većini medicinskih fakulteta u Srbiji katedrama Urgentne medicine rukovode nastavnici anesteziologije.

Želja anesteziologa, koji su vodili udruženje i sekciju bila je da se zadrži koninuitet sa prethodnicima i da se počeci naše struke nikada ne zaborave. Možda se treba setiti reči da je svaka pozitivna pojava u društvu onoliko značajna koliko joj je istorija bogata. Srpska anesteziologija pratila je društvena kretanja u zemlji i imala svoje uspone i padove, ali je, ma kako je to ponekada bilo teško izvodljivo, ipak uspela da održi koninuitet i sa svojom istorijom i sa svetskim tokovima.

Pregled udžbeničke literature nastavnika i saradnika medicinskih fakulteta u Srbiji

Udžbenici

1979. Lalević Predrag ; UVOD U ANESTEZOLOGIJU I KARDIOPULMONALNU REANIMACIJU, udžbenik za specijalističku nastavu Medicinskog fakulteta u Beogradu; Zavod za izdvanje udžbenika, Beograd

1986. Lalević Predrag i sar.; ANESTEZOLOGIJA, udžbenik za specijalističku nastavu Medicinskog fakulteta u Beogradu; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd

1993. Lalević Predrag i sar.; ANESTEZOLOGIJA, udžbenik za specijalističku nastavu Medicinskog fakulteta u Beogradu, drugo, prošireno izdanje; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd

1998. Vučović Dragan i sar.; INTENZIVNA TERAPIJA, udžbenik za specijalističku nastavu beogradskog i novosadskog Medicinskog fakulteta; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd

1999. Lalević Predrag i sar.; ANESTEZOLOGIJA, udžbenik za specijalističku nastavu Medicinskog fakulteta u Beogradu, treće prošireo izdanje; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd

2002. Vučović Dragan i sar; URGENTNA MEDICINA, udžbenik za specijalističku nastavu Medicinskog fakulteta u Beogradu; "Obeležja", Beograd

2010. Kalezić Nevena, Ugrinović Đorđe, ANESTEZIJA I INTENZIVNO LEČENJE HIRURŠKIH BOLESNIKA, udžbenik za dodiplomsku nastavu Medicinskog fakulteta u Kragujevcu; Medicinski fakultet, Kragujevac

2010. Vučović Dragan; VETERINARSKA ANESTEZOLOGIJA, udžbenik fakulteta veterinarske medicine; Tipografik plus, Beograd

Pomoćni udžbenici

1994. Gačić Nevena, Jovanović Tomislav, pomoćni uržebnik Medicinskog fakulteta u Beogradu, ACIDO-BAZNI SATUS I ANESTEZIJA; Medicinska knjiga, Beograd

1994. Bumbaširević Vesna, Vučović Dragan, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu, SEPTIČKI - ENDOTOKSIČNI ŠOK, MODS; CIBIF, Galenika, Beograd

1995. Lalević Predrag; KARDIOPULMONALNA CEREBRALNA REANIMACIJA, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd

1995. Vučović Dragan, Gačić Nevena, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu, ANESTEZIJA I BUBREG; Medicinska knjiga, Beograd
1995. Vučović Dragan, Anđelić Nada, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu, PLUĆNA FUNKCIJA I ANESTEZIJA; Medicinska knjiga, Beograd
1995. Antunović Vasilije, Milaković Branko, pomoćni udžbenik medicinskog fakulteta u Beogradu, ANESTEZIJA U NEUROHIRURGIJI; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd
1996. Malenković Vesna, Vučović Dragan, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu ENDOKRINA OBOLJENJA I ANESTEZIJA; Grafički atelje "Kum", Beograd
1996. Zečević Mirjana, Avramović Dragoslav, SRCE I ANESTEZIJA; pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd
1997. Jovanović Jovan, Vučović Dragan, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu, REGIONALNA ANESTEZIJA; Megenta ZI, Beograd
1998. Sindjelić Radomir, MEHANIČKA VENTILACIJA PLUĆA, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; Medicinska knjiga - Medicinske komunikacije, Beograd
2004. Jović Mijomir, PRAKTIKUM VASKULARNE ANESTEZIJE; pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; Institut za kardiovaskularne bolesti „Dedinje“ Beograd
2005. Simić Dušica, OSNOVI DEČJE ANESTEZIOLOGIJE, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; Obeležja, Beograd
2009. Lalević Predrag i sar.; KARDIOPULMONALNA CEREBRALNA REANIMACIJA, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd
2009. Kalezić Nevena i sar.; ANESTEZIOLOŠKI ASPEKTI ENDOKRINI I METABOLIČKIH POREMEĆAJA (štitasta žlezda, paraštitaste i nadbubrežne žlezde) pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; CIBIF, Medicinski fakultet, Beograd
2010. Popović Nada i sar., ANESTEZIJA U TRAUMI, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; Wind Press
2011. Vučović Dragan, Pavlović Aleksandar; URGENTNA MEDICINA U STOMATOLOŠKOJ PRAKSI, pomoćni udžbenik Stomatološkog fakulteta; Jonus, Beograd
2011. Simić Dušica, NOVINE U DEČJOJ ANESTEZIOLOGIJI, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Beogradu; Obeležja, Beograd
2011. Jevdjić Jasna, TRAUMA:- PRIMARNO ZBRINJAVANJE TRAUMATIZOVANIH BOLESNIKA, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Kragujevcu; Medicinski fakultet, Kragujevac
2011. Pavlović Aleksandar, KARDIOPULMONALNO- CEREBRALNA REANIMACIJA- Aleksandar Pavlović, pomoćni udžbenik Medicinskog fakulteta u Prištini (Kosovska Mitrovica); Obeležja
- Monografije**
1977. Predrag Stevanović, Miloš Kaluđerović, Stanoje Glišić, Momčilo Plazinčić, PERKUTANA KANULACIJA VENE JUGULARIS INTERNE; Kuća štampe, Beograd
1995. Olga Ćosić, ENDOTRAHEALNA I ENDOBRONHIJALNA INTUBACIJA; Naučna knjiga, Beograd
1998. Predrag Stevanović, NEUROMIŠIĆNI MONITORING/J. F. Crul; Medicinski fakultet, Beograd, Organon tehnika, Lazarevac-Elvod print,
1999. Ljiljana Gvozdenović, ŠOK, Medicinski fakultet, Novi Sad
2000. Ljiljana Gvozdenović, Sava Gavrilović, SCHOCK- UPDATE, Medicinski fakultet, Novi Sad
2003. Predrag Stevanović, Miomir Jović, Dragoslav Jekić, TIVA, Beograd, Društvo anesteziologa Srbije, SGR Žig Beograd
2005. Predrag Stevanović, Miomir Jović, Dragoslav Jekić, INHALACIONA ANESTEZIJA, Beograd, Društvo anesteziologa Srbije, Axis Beograd
2005. Nebojša Lađević, PROTOKOLI LEČENJA URGENTNIH STANJA U REANIMATOLOGIJI. Nebojša Lađević, Beograd
2006. Nebojša Lađević, BRZA INTERPRETACIJA KAPNOGRAMA; Nebojša Lađević, Beograd
2007. Predrag Peško, Predrag Stevanović, Miomir Jović, Vesna Bumbaširević, OSNOVI KLINIČKE NUTRICIJE, Beograd, Društvo anesteziologa Srbije, Axis Beograd
2008. Predrag Stevanović, Miomir Jović, Dragoslav Jekić, LEČENJE INFUZIONIM RASTVORIMA, Beograd, Društvo anesteziologa Srbije, Axis Beograd